

EKONOMİMİZ NE DURUMDA?

21 Ekim 2022

Yıldırım Koç

Türkiye ekonomisinde kronikleşmiş iki sorun, döviz yetersizliği ve devlet bütçesinde yaşanan açıklardır. Bu iki sorun da günümüzde iyice arttı ve artmaya devam ediyor.

Türkiye ekonomisi, kazandığından çok daha fazla döviz harcamaktadır. "Cari açık" denilen bu olgu, 2022 yılında rekora koşuyor. Ocak-Ağustos 2022 döneminde cari açık 37,9 milyar Dolar oldu. Bu açığın finansmanında kullanılan 28,3 milyar Doların ise nereden geldiği bilinmiyor. Halbuki, siyasi iktidar 2022 yılında Türkiye'nin döviz kazancının döviz harcamalarının üstüne çıkacağı, "cari fazla" olacağı beklentisi içindeydi.

Türkiye'nin ihracatı ile ithalatı arasındaki fark artıyor ve rekora koşuyor. Dış ticaret açığımız 2022 yılının Ocak-Ağustos döneminde 73,5 milyar Dolar oldu.

Türkiye'nin dış borcu 444,4 milyar Dolar. Bununun 186 milyar Dolarlık bölümünün bir yıl içinde çevrilmesi gerekiyor. Ancak borçlanmada Dolar üzerinden ödenecek yıllık faiz oranı yüzde 10'un üstüne çıktı.

Türk Lirası, artık eksi 60 milyar Dolara inmiş olan Merkez Bankası rezervleri harcanarak 19 Lira'nın altında tutuluyor. Ancak cari açıktaki artış ile Dolar'ın dünya paraları içinde artan gücü, Türk Lirası'nın her an büyük bir kırılma yaşayabileceğini ve bir anda döviz fiyatlarında çok büyük artışlar olabileceğini gösteriyor.

Enflasyon oranı ise TÜİK'in güvenilirliğini yitirmiş verilerine göre Eylül 2022 sonu itibariyle yüzde 83,45 oldu. Buna karşılık, İstanbul Ticaret Odası'nın İstanbul Ücretliler Geçinme Endeksi'ndeki bir yıllık artış oranı yüzde 107,2 olarak gerçekleşti. Enflasyon Araştırma Grubu'na göre ise tüketici fiyatları endeksi artış oranı yüzde 186,27 oldu. Üretici fiyatlarındaki artış da, TÜİK verilerine göre, yüzde 151,50'dir. Tüketici fiyatları ile üretici fiyatları endeksleri arasındaki büyük fark, önümüzdeki aylarda tüketici fiyatlarının artmaya devam edeceğinin göstergesidir.

Diğer taraftan merkezi yönetim bütçesinde (devlet bütçesinde) büyük sorunlar yaşanmaktadır ve uygulanan politikalar nedeniyle bu sorunlar daha da artacak ve enflasyonu daha da körükleyecektir.

2022 yılı Eylül ayında bütçe açığı 78,6 milyar TL oldu. Ocak-Eylül dönemi açığı ise 45,5 milyar TL'dir. Orta Vadeli Program'a göre, 2022 yılı bütçe açığının 461 milyar TL, 2023 yılı bütçe açığının 659 milyar TL olması beklenmektedir. Bu açıklar para basılması (emisyon) ve borçlanmayla kapatılacak, enflasyon oranı, TÜİK verilerine göre bile büyük olasılıkla üç haneli rakamlara çıkacaktır.

Döviz artışlarını kontrol altında tutmak için başvurulan kur korumalı mevduat uygulaması, gerek merkezi yönetim bütçesine, gerek Merkez Bankası'na çok büyük bir yük getirmektedir ve daha da getirecektir. Eylül sonuna kadar merkezi yönetim bütçesinden yapılan ödeme 85 milyar liradır. Merkez Bankası'nın daha fazla ödeme yaptığı bilinmektedir. Yıl sonu itibariyle toplam yükün 300 milyar lirayı aşacağı tahmin edilmektedir. Bu büyük kaynak aktarımından yararlananlar ise, kur korumalı mevduata para yatırmış olan yaklaşık 900 bin servet sahibidir.

İktidar, 2023 yılındaki seçimleri kazanabilmek için kamu harcamalarını olağanüstü bir biçimde artıracaktır. Kaynaklar artırılmadan artırılan harcamalar, enflasyonu daha da körükleyecektir.

Bütün bu uygulamalar nedeniyle, 2023 yılındaki seçimlerin ardından Türkiye ekonomisini büyük bir çöküntü beklemektedir.

Bu gelişmeler, Türkiye'deki gelir ve servet dağılımındaki eşitsizliği had safhaya çıkarmaktadır. TÜİK verilerine göre, ücretlilerin milli gelirden aldıkları pay 2020 yılı ikinci çeyreğinde yüzde 36,8 iken, 2022 yılı ikinci çeyreğinde yüzde 25,4'e düştü. Diğer bir deyişle, sermaye ve servet sahiplerinin gelir ve servetlerinde önemli artışlar sağlandı. Genellikle "orta sınıf kayboluyor" biçiminde ifade edilen bu olgu, emekçi sınıf ve tabakalarının hızlı bir mutlak yoksullaşma içinde olduğunu göstermektedir.

Türkiye'de emekçi sınıf ve tabakaların AKP iktidarları döneminde tüketici kredileri ve kredi kartlarının yaygın kullanımı sayesinde sahip oldukları konutlar, arabalar ve diğer dayanıklı tüketim malları, yoksullaşma sürecinde büyük sıkıntı yaratmaktadır. Ayrıca, tüketim kalıplarında önemli

değişim yaşanmış, insanların yaşamdan beklentileri artmış, ihtiyaç olan veya ihtiyaç kabul edilen ürünlere erişilememesi önemli sorunlar yaratmaya başlamıştır.

Ülkenin ve emekçi sınıf ve tabakaların sorunlarının artmasında üç temel neden vardır.

Birinci neden, siyasal iktidarın bilinçli bir tercihle, sermaye ve servet sahiplerinin gelir ve servetlerinin artırılmasını tercih etmesidir.

İkinci neden, liyakatsiz kadroların ekonomi alanında yaptıkları hatalardır.

Üçüncü neden, ekonominin sorunlarının çözümü için köklü adımlar yerine, günü kurtaracak ve ancak sorunu orta vadede daha da büyüten politikalar benimsemeleri ve uygulamalarıdır.

Bu sorunların mevcut düzen içinde çözüme kavuşturulabilmesini daha da zorlaştıran bir gelişme, Avrupa Birliği ülkelerinde başlayan ve ABD'de de yakında başlayacak olan ekonomik durgunluk ve bu ülkelerin durgunluğu atlatabilmek için ekonomi alanında attıkları ve atacakları adımlardır. Ayrıca dünyada yeniden yaşanan kutuplaşma ve bunun bir alanı olan Rusya-Ukrayna savaşı da hem bu durgunluk eğilimini artırmakta, hem de uluslararası düzeydeki gerginliği Soğuk Savaş dönemine benzeyen bir düzeye taşımaktadır. Türkiye'de iktidarın uyguladığı dış politikada yıllardır yapılan hatalar ve izlenen istikrarsız çizgi de, dünya ölçeğinde yaşanan sorunlar çerçevesinde, Türkiye'deki sıkıntıları daha da artırmaktadır.